

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.15>

КРАВЧУК Т.Г.

**ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
НА ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ РІВНІ****PRINCIPLES OF ACTIVITY OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE
AT THE TERRITORIAL LEVEL**

Акцентовано увагу на важливості з'ясування сутності категорії «принципи діяльності Національної поліції України на територіальному рівні». Здійснено аналіз семантико-етимологічного значення, а також наукові підходи щодо тлумачення терміну «принципи». Наголошено, що здійснення завдань, реалізація повноважень і функцій, у цілому адміністративно-правового статусу Національної поліції України на територіальному рівні має ґрунтуватися на певних керівних засадах, що мають слугувати сталими орієнтирами функціонування відповідних суспільних відносин у межах яких діє даний правоохоронний орган. Встановлено, що, закріплюючи принципи діяльності органів і підрозділів Національної поліції України на територіальному рівні, законодавець забезпечує як їх дотримання, чітке і правильне застосування його адресатами, так і можливість застосувати до винних в його порушенні осіб санкції. Зазначено, що діяльність Національної поліції України, в тому числі на територіальному рівні, може ґрунтуватися виключно на принципах закріплених на рівні положень законів України. З'ясовано значення принципів діяльності Національної поліції України на територіальному рівні, що знаходить свій прояв у тому, що вони: є фундаментальними засадами функціонування даного правоохоронного органу; слугують вектором та орієнтиром такої діяльності, визначають її загальний характер; вказують на її головні риси й спекти; є непорушними правилами, оскільки відступ від них означає неправомірність такої діяльності. Запропоновано під принципами діяльності Національної поліції України на територіальному рівні розуміти визначену в приписах Конституції та законах України сукупність основоположних і керівних засад, на основі яких органи Національної поліції України здійснюють свої завдання, реалізують повноваження та функції у відповідному напрямку в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць держави.

***Ключові слова:** Національна поліція України, територіальний рівень, правоохоронний орган, діяльність, принципи, засади.*

Attention has been focused on the importance of clarifying the essence of the category “principles of activity of the National Police of Ukraine at the territorial level”. An analysis of the semantic and etymological meaning has been carried out, as well as scientific approaches to the interpretation of the term “principles”. It has been emphasized that the implementation of tasks, the implementation of powers and functions, in general, the administrative and legal status of the National Police of Ukraine at the territorial level should be based on certain guiding principles, which should serve as permanent guidelines for the functioning of the relevant social relations within which this law enforcement body operates. It has been installed that, establishing the principles of the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine at the territorial level, the legislator ensures both their observance, clear and correct application by its addressees, and the possibility of applying sanctions to persons guilty of its violation. It has been noted that the activity of the National Police of Ukraine, including at the territorial level, can be based exclusively on the principles fixed at the level of the provisions of the laws of Ukraine. It has been clarified the significance of the principles

of the National Police of Ukraine at the territorial level, which is manifested in the fact that they: are the fundamental principles of the functioning of this law enforcement body; serve as a vector and reference point of such activity, determine its general character; indicate its main features and characteristics; are inviolable rules, since deviation from them means the illegality of such activity. It has been suggested that the principles of the National Police of Ukraine at the territorial level should be understood as a set of fundamental and guiding principles defined in the provisions of the Constitution and laws of Ukraine, on the basis of which the bodies of the National Police of Ukraine carry out their tasks, exercise powers and functions in the appropriate direction within the boundaries of individual administrative and territorial units of the state.

Key words: *National Police of Ukraine, territorial level, law enforcement agency, activities, principles, foundations.*

Постановка проблеми. Здійснення завдань, реалізація повноважень і функцій, у цілому адміністративно-правового статусу Національної поліції України на територіальному рівні має ґрунтуватися на певних керівних засадах, що мають слугувати сталими орієнтирами функціонування відповідних суспільних відносин у межах яких діє даний правоохоронний орган. Адже недарма принципом прийнято позначати своєрідний вектор, який визначає напрямок розвитку чогось-небудь [1, с. 221]. На значенні й необхідності визначення принципів функціонування відповідних інституцій неодноразово наголошували вчені-правознавці у своїх дослідженнях, незалежно від їх напрямів. З огляду на що вбачається актуальним питання про визначення, систематизацію й характеристику принципів діяльності Національної поліції України на територіальному рівні.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання про принципи функціонування правоохоронних органів узагалі та Національної поліції України зокрема часто обирається вченими в якості предмета наукових досліджень. Наприклад, окреслену проблематику піднімали в своїх напрацюваннях такі науковці, як В.В. Аброськін, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, М.В. Джафарова, А.Т. Комзюк, В.В. Крикун, В.В. Майоров, О.А. Падалка, В.Б. Пчелін, О.Ю. Салманова, В.В. Сокурєнко, С.О. Шатрава й інші. Однак не всі питання знайшли свого вирішення. Зокрема, не вироблено єдиного наукового підходу до розуміння сутності, значення й особливостей принципів діяльності Національної поліції України на територіальному рівні.

Метою статті є встановлення сутності принципів діяльності Національної поліції України на територіальному рівні.

Виклад основного матеріалу. Авторський колектив підручника «Адміністративне право» цілком слушно підкреслюють той факт, що принципи є провідною категорією в адміністративному праві всіх континентальних європейських країн. У принципах зміст права розкривається поглиблено, у них безпосередньо виявляється сутність права, його основи, закономірності суспільного життя, тенденції та потреби [2, с. 39]. Принципу притаманна властивість абстрактного відображення закономірностей соціальної дійсності, що зумовлює їх особливу роль у структурі широкого кола явищ. Принцип є джерелом багатьох явищ або висновків, що відносяться до нього, як дія до причини або як наслідки до підстави [3, с. 110]. Значення принципів права як загальних, так і певної галузі (інституту) права, важко переоцінити. Вони важливі як для теоретичної діяльності, пов'язаної з побудовою певної системи права та її розвитком і вдосконаленням, так і для практичної – для перетворення вимог правових приписів у реальну діяльність суб'єктів права, у їх правомірну поведінку [4, с. 117]. Наголошуючи на значенні принципів права, авторський колектив підручника «Загальна теорія держави і права» зазначає, що вони:

- мають властивість вищої імперативності, загальності, універсальності, значущості, їм притаманні стійкість і стабільність протягом невизначено тривалого часу;
- спрямовують розвиток і функціонування всієї правової системи;
- зумовлюють напрямки правотворчої, правозастосовної та інших форм юридичної діяльності;
- виступають найважливішим критерієм законності дій громадян, посадових осіб та інших суб'єктів права;
- сприяють заповненню прогалін у праві;
- забезпечують підвищення рівня правосвідомості в суспільстві [5, с. 198].

При цьому слід відмітити, що особливого значення принципи набувають і в контексті характеристики правового статусу та в цілому діяльності відповідного державного, в тому числі

Національної поліції України на територіальному рівні. На такому положенні справ, зокрема, наголошує О.Ю. Оболенський в навчальному посібнику «Державна служба». На думку вченого, важливість і необхідність детального аналізу принципів у цілому та принципів діяльності державних органів, зокрема пояснюється тим, що останні об'єктивно:

- визначають сутність державного органу, його найважливіші риси;
- висвітлюють загальний характер діяльності посадових і службових осіб;
- встановлюють закономірності в системі організації та функціонування державних органів;
- обумовлюють значущість, законність і соціальну цінність правовідносин, що виникають у системі адміністративних процесуальних правовідносин;
- закріплюють зазначені аспекти в нормах правового інституту функціонування державних органів [6, с. 119].

З огляду на що, вирішення завдання із з'ясування сутності принципів діяльності Національної поліції України на територіальному рівні, встановлення її характеристика найважливіших з них, є необхідним у контексті дослідження адміністративно-правових засад функціонування даного правоохоронного органу. Досліджуючи сутність категорії «принцип» вчені відмічають, що вона має довготривалу історію й своїми коренями сягає ще давніх часів [7, с. 88]. Підтвердженням цього служить її етимологічний, який свідчить про те, що категорія «принцип» вживається ще в латинській мові в значенні «*principium*», що може буквально бути перекладено як основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу та соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості [8, с. 17]. Цікаво відмітити той факт, що й досі в сучасній українській мові слово «принцип» вживається в схожому значенні, зокрема його тлумачать як:

- особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось;
- основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку;
- переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці основний закон якої-небудь точної науки;
- правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства тощо [9, с. 1125].

Тобто категорією «принцип», як і раніше, прийнято позначати щось основоположне, головне, те на чому ґрунтується певне явище або здійснюється відповідна діяльність. Так само дану категорію використовують і в юриспруденції. Зокрема, вчені-правознавці розкривають її сутність наступним чином:

- керівна ідея, базове та визначально перше положення, основне правило поведінки, центральне поняття, основа системи [10, с. 74];
- основні засади, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації [3, с. 110];
- основне, найзагальніше, вихідне положення, засіб, правило, що визначає природу та соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості [8, с. 17];
- об'єктивно властиве відправне начало, незаперечна вимога (позитивне зобов'язання), що ставиться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів [1, с. 221];
- відправні ідеї, основні засади, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання [11, с. 66];
- загальновизнані положення, яким властива незаперечність, загальнообов'язковість, потенційна можливість їх дотримання за допомогою заходів державного примусу [12, с. 30].

У цілому погоджуючись з наведеними вище позиціями стосовно розуміння сутності категорії «принцип», вважаємо за необхідне відмітити притаманний їм всім без виключення недолік – відсутність у них згадок щодо нормативно-правової об'єктивізації відповідних принципів. Зокрема, під час дослідження адміністративно-правових засад громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні О.Д. Терещук цілком слушно відмічає той факт, що основоположне правило слід розцінювати принципом лише тоді, коли воно має характер обов'язковості, що, у свою чергу, забезпечується різними засобами [13, с. 244]. Провідним серед таких засобів є об'єктивізація основоположного правила як принципу в нормах законодавства. Такого висновку можна дійти хоча б за допомогою аналізу традиційного розуміння сутності норми права. Таке розуміння, наприклад, наведено в у виданні «Популярна юридична енциклопедія», в якій

зазначено, що норма права являє собою офіційне, формально визначене, загальнообов'язкове правило поведінки, яке встановлюється або санкціонується державою, охороняється нею від порушень, направлене на регулювання найбільш важливих суспільних відносин і охорону соціальних цінностей шляхом встановлення юридичних прав і обов'язків суб'єктів права [14, с. 269]. Закріплюючи відповідні принципи, в тому числі діяльності органів і підрозділів Національної поліції України на територіальному рівні, законодавець забезпечує як їх дотримання, чітке і правильне застосування його адресатами, так і можливість застосувати до винних в його порушенні осіб санкції.

З огляду на що для нас більш вірними виглядають ті позиції щодо розуміння сутності принципів відповідної діяльності, у змісті яких підкреслено їх нормативне закріплення. Прикладом чого може слугувати позиція Д.А. Шевченко, на думку якого принципами є система нормативно закріплених стійких і постійних ідей, що мають об'єктивно-суб'єктивний, фундаментальний та основний характер, що відображають сутність права [15, с. 1015]. Більш розширений підхід до розуміння сутності принципів пропонує О.М. Бондаренко, визначаючи їх через призму застосування до державного управління. На думку науковця, принципи державного управління – це фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку відносин управління, сформульовані у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, на основі якого будується і функціонує апарат державного управління [16, с. 228]. Разом із тим, на нашу думку, вказівка вченим на те, що принципи закріплюються переважно в правовій формі, по відношенню до функціонування органів державної влади є некоректною. Зокрема, відповідно до ч 2 ст. 19 Основного Закону України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [17]. При цьому, згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України [18]. Іншими словами, діяльність Національної поліції України, в тому числі на територіальному рівні, може ґрунтуватися виключно на принципах закріплених на рівні положень законів України.

Висновки. Отже, принципи діяльності Національної поліції на територіальному рівні є фундаментальними засадами функціонування даного правоохоронного органу; слугують вектором та орієнтиром такої діяльності, визначають її загальний характер; вказують на її головні риси й спекти; є непорушними правилами, оскільки відступ від них означає неправомірність такої діяльності. З огляду на що, під принципами діяльності Національної поліції України на територіальному рівні пропонуємо розуміти визначену в приписах Конституції та законах України сукупність основоположних і керівних засад, на основі яких органи Національної поліції України здійснюють свої завдання, реалізують повноваження та функції у відповідному напрямку в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць держави.

Список використаних джерел:

1. Скаун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник; видання 2-е, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галуцько В., Діхтєвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: «ОЛДІ-ПЛЮС», 2018. 446 с.
3. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 5: П – С. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2003. 736 с.
4. Шмаленя С.В. Особливості застосування аналогії права при вирішенні юридичних справ: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Запоріжжя, 2008. 238 с.
5. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с.
6. Оболенський О.Ю. Державна служба: навчальний посібник. Київ: «КНЕУ», 2003. 344 с.
7. Пчелін В.Б. Поняття та значення принципів організації адміністративного судочинства. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2016. № 4 (20). С. 88–93.
8. Колодій А.М. Принципи права України: монографія. Київ: «Юрінком Інтер», 1998. 208 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.] К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

10. Іншин М.І. Правове регулювання службово-трудової діяльності державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України: навчальний посібник. Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. 672 с.
11. Козюбр М.І. Загальна теорія права: підручник. Київ: Ваіте. 2015. 392 с.
12. Сташків Я.Я. Принципи діяльності служби дільничних офіцерів поліції та їх профілактична спрямованість. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 4 (29). Том 2. С. 30–35.
13. Терещук О.Д. Адміністративно-правові засади громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 460 с.
14. Популярна юридична енциклопедія. Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головенченко... В.С. Ковальський (кер.) та ін. Київ: «Юрінком Інтер», 2002. 528 с.
15. Шевченко Д.А. Щодо категорії «принцип» у кримінальному праві. *Форум права*. 2011. № 2. С. 1013–1017.
16. Бондаренко О.М. Теорія та практика вирішення податкових спорів: концептуальні засади: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07. Дніпро, 2020. 441 с.
17. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
18. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

УДК [342.98:35.082]

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.4.16>

КРАМСЬКИЙ К.С.

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ЩОДО НОВЕЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПАТРОНАТНОЇ СЛУЖБИ: СПРОБА ЦІННІСНО-ЗМІСТОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

LEGISLATIVE INITIATIVES ON THE AMENDMENT OF THE LEGAL REGULATION OF THE PUBLIC SERVICE OF PERSONAL CONFIDENCE SERVICE: AN ATTEMPT AT A VALUE-CONTENT INTERPRETATION

Стаття присвячена ціннісно-змістовій інтерпретації законодавчих ініціатив щодо новелізації правового регулювання патронатної служби в Україні.

У статті критично аналізуються з погляду доктринальних та інституційних засад функціонування системи патронатної служби в Україні законопроекти щодо парламентської патронатної служби, патронатної служби в органах місцевого самоврядування та патронатної служби судді, зокрема: проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо унормування оплати праці помічників суддів та секретарів судового засідання» № 5361 від 12.04.2021 року; проект Закону України «Про внесення змін до статті 34 Закону України «Про статус народного депутата України» № 3644-д від 18.09.2020 року; проект Постанови «Про внесення змін до Положення про помічника-консультанта народного депутата України» та Постанови Верховної Ради України «Про фінансове забезпечення діяльності народного депутата України» № 3645 від 12.06.2020 року; проект Закону України «Про парламентську службу» № 4530 від

© КРАМСЬКИЙ К.С. – аспірант кафедри службового та медичного права (Навчально-науковий Інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка), <https://orcid.org/0000-0002-3032-5848>